

СІМОРА Дмитро Сергійович,
здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ВОЙТЮК Марина Петрівна,
викладач кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ РОЗРІЗНЕННЯ ТА ПРОПОРЦІЙНОСТІ В СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Автор ставить перед собою мету визначити основні принципи розрізнення та пропорційності в сучасних збройних конфліктах.

Сучасні збройні конфлікти значно відрізняються від традиційних війн минулого століття. Гібридні загрози, урбанізовані бойові дії, поширення високоточного озброєння та активна інформаційна війна ставлять перед міжнародним гуманітарним правом (далі – МГП) безпрецедентні виклики. У цьому контексті застосування двох фундаментальних принципів МГП – принципу розрізнення та принципу пропорційності, стає не лише складним завданням, а й критично важливим для захисту цивільного населення та мінімізації страждань [1].

Принцип розрізнення є наріжним каменем МГП, вимагаючи від сторін конфлікту завжди розрізняти комбатантів та цивільних осіб, а також військові об'єкти та цивільні об'єкти. Напади можуть бути спрямовані лише проти законних військових цілей. Однак у сучасних конфліктах ця фундаментальна вимога стикається з серйозними перешкодами.

Бойові дії часто відбуваються у густонаселених містах, де військові об'єкти можуть бути розташовані поблизу цивільних, а комбатанти – діяти серед цивільного населення або навіть використовувати його як «живий щит» [2, с. 54]. Це значно ускладнює ідентифікацію законних цілей. Зростання ролі недержавних збройних акторів, які часто не носять уніформи чи розпізнавальних знаків, ускладнює розрізнення між комбатантами та цивільними особами. Деякі групи навмисно «розчиняються» серед цивільного населення, експлуатуючи захист, що надається МГП. Також поширення дезінформації та пропаганди може спотворити сприйняття сторін конфлікту, впливаючи на рішення щодо ідентифікації цілей та, як наслідок, на застосування принципу розрізнення.

Принцип пропорційності вимагає, щоб очікувана військова перевага від

нападу не була надмірною порівняно з очікуваною випадковою загибеллю цивільних осіб, пораненням цивільних або пошкодженням цивільних об'єктів. Це не означає повну відсутність цивільних втрат, але вимагає зваженої оцінки та прийняття всіх можливих заходів для їх мінімізації. Виклики застосування цього принципу в сучасних конфліктах включають: асиметричний характер конфліктів, «туман війни» та обмежена інформація, складність оцінки «військової переваги», а також психологічний тиск та емоційне навантаження.

Незважаючи на значні виклики, які постають перед застосуванням принципів розрізнення та пропорційності в сучасних збройних конфліктах, існують чіткі перспективи для їх посилення. Це насамперед потребує постійного та глибокого навчання військовослужбовців усіх рівнів основам міжнародного гуманітарного права, адаптованого до реалій гібридних загроз та урбанізованих бойових дій. Технологічний прогрес, зокрема розвиток розвідувальних систем, безпілотних літальних апаратів, штучного інтелекту, значно поліпшують здатність розрізняти цілі та прогнозувати наслідки нападів, тим самим мінімізуючи ризики для цивільного населення. Крім того, ретельне документування та незалежні розслідування випадків порушень МГП є ключовими для притягнення до відповідальності та запобігання майбутнім порушенням. Посилення міжнародної співпраці між державами, організаціями та громадянським суспільством дозволить розробляти та впроваджувати найкращі практики, обмінюватися досвідом та створювати нові інструменти для ефективного застосування МГП [3, с. 96]. Важливо також розробити більш чіткі керівні принципи щодо застосування цих принципів у складних умовах, таких як бойові дії в містах чи протидія недержавним збройним групам. Важливу роль у моніторингу, інформуванні та адвокації відіграють люди та масмедіа, чим сприяють підвищенню обізнаності та спонукають сторони конфлікту до дотримання міжнародного гуманітарного права.

Отже, застосування принципів розрізнення та пропорційності в сучасних збройних конфліктах є надзвичайно складним завданням, що вимагає постійної адаптації та вдосконалення. Виклики, пов'язані з урбанізацією, недержавними акторами та інформаційною війною, вимагають не лише глибокого розуміння МГП, а й готовності до інновацій та міжнародної співпраці. Тільки через комплексний підхід, що поєднує навчання, технологічний прогрес, відповідальність та міжнародну солідарність, можна досягти прогресу в захисті цивільного населення та збереженні людяності в умовах збройних конфліктів.

1. Міжнародне гуманітарне право і конфлікти: основні принципи та сучасні виклики. URL : <https://consultant.net.ua/consultant-article/7358>.

2. Громовенко К. В. Міжнародно-правове регулювання збройних конфліктів: навч.-метод. посіб. Одеса : Вид-во «Юридика», 2023. 132 с.

3. Ярмачі В. Х. Система принципів міжнародного гуманітарного права, що застосовується під час збройних конфліктів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 1. С. 95-98.